

Oblikovanje življenjskega sveta mladih

Formation of youth lifestyles and cultures

Mirjana Ule¹

Povzetek

¹ Mirjana Ule, dipl. psih., dr. psih., Fakulteta za družbene vede, Kardeljeva pl. 5, 1000 Ljubljana.

Članek skozi kratek zgodovinski pregled sledi nastajanju pojava vrstniške kulture mladih, oblikovanju mladinskih stilov ter individualizaciji življenjskih potekov, kar vse govori za relativno osamosvojenost mladinskega sveta in socializacije. Ta razvoj pa ni samoumeven, saj v 90. letih srečujemo zmanjševanje pomena mladinskih kultur in stilov ter obrat mladih v sfero zasebnosti. Ta obrat prinaša povečano anomičnost mladine ter spodbuja razvoj narcističnih subjektivnih struktur.

Ključne besede: mladina, mladinska kultura, socializacija, odraščanje

Abstract

In a short historical overview, the article follows the development of the youth peer culture phenomenon, the formation of youth styles and individualisation of life biographies, which all point to a relative independence of the world of the young and their socialisation. This development, however, is not to be considered as self-evident, since in the

90's we are meeting with a diminishing importance of youth cultures and their styles as well as with a switch of the young into the sphere of privacy. This switch has brought about an increased anomity of experiences of youth and has encouraged the development of narcissistic subject structures.

Key words: youth, youth peer culture, socialisation, growing-up

Vrstniška kultura mladih

Danes deluje že trivialno ugotovitev, da je mladina generacijska skupina, ki je iz obdobja med otroštvom in odraslostjo ustvarila svoj lasten svet, ki ga odrasli ne morejo usmerjati po svoje, ga nadzorovati ali si ga prisvajati. Naj se zdi to še tako "vsakdanja stvar", pa je to vendar glavni sociokulturni dosežek mladih v letih po drugi svetovni vojni, skratka v dobi intenzivne modernizacije sveta, globalizacije medijev, znanosti in tehnologije, kulture in politike. Ta dosežek bo nemara celo opisan v delih prihodnjih zgodovinarjev kot ena glavnih "revolucij" v dvajsetem stoletju, poleg znanstveno-tehnične in informacijske.

Proces osamosvajanja in izoblikovanja sveta mladih se je, v primerjavi z ostalimi segmenti vsakdanjega življenjskega sveta ljudi, krepil zlasti od konca štedesetih let dalje in združuje še številne druge pomembne sociokulturne spremembe, ki odlikujejo zlasti dogajanje v razvitih družbah v drugi polovici dvajsetega stoletja: detabuizacijo spolnosti, liberalizacijo medspolnih, družinskih in generacijskih odnosov, razvoj ekološke zavesti itd.

Kot vsak družbeni dosežek, tudi sociokulturno osamosvajanje mladine ni samorazumljiva stvar. Je posledica kompleksnih zgodovinskih dogajanj in socialnih nasprotij ter vztrajnih in napornih prizadevanj posameznikov/nic in skupin. Njegovo poglavitno gonilo je seveda pospešen družbeni in ekonomski razvoj sodobnih industrijskih in tržnih družb. Vendar pa je to le splošen družbenoekonomski temelj za proces sociokulturnega osamosvajanja mladih, ki so ga mladi nadgradili s svojimi včasih radikalnimi posegi v kulturno in socialno tkivo sodobnih družb.

Zato je varljiv vtis, da je obstoj posebnega in razmeroma neodvisnega² mladinskega sveta samoumeven. Poleg tega je življenjski svet mladih zelo krhka "stvaritev". Za mladinske stilske oblike je značilno poudarjanje samostojnosti mladih ljudi, svobodnega oblikovanja prostega časa, odnosov itd.

² Govorim o "razmeroma osamosvojenem" življenjskem svetu mladih zato, ker ne smemo pozabiti na trajne robne pogoje življenja mladih in to je njihova ekonomska odvisnost od izvornih družin ali drugih primarnih skupin ter od institucij odrasle družbe. Šele v osemdesetih letih, v času prehoda v postindustrijsko modernizacijo so mladinske kulture presegle svet mladinskosti. Tako nastaja možnost ukinjanja in preseganja "mladinskosti" in z socialnega otroštva v mladosti (v. Trotha, 1983). Toda to je bil obenem tudi začetek konca "mladinskih kultur" (Baacke, Ferchhoff, 1993, str. 432ff).

Toda kljub univerzalnim sporočilom so mladinske kulture vedno le prehodne narave. Obvladujejo prehod od mladosti k odraslosti. Ne spreminjajo družbe, pač pa mlade ljudi, hkrati pa so zelo občutljive na gospodarske, politične, kulturne in socialne spremembe. To se lepo vidi v devetdesetih letih. Ekonomska recesija in velike družbene spremembe povsod v razvitem svetu so npr. v devetdesetih letih močno posegle ravno v subkulturno produkcijo mladih. Življenje mladih in prostori zunaj družine in šole tako postajajo razkošje, ki si ga mnogi mladi ne morejo več privoščiti. Ostajajo pa tudi brez odmeva v družbi.

V zahodnem družboslovju so se prve ugotovitve o nastajanju specifičnih mladinskih življenjskih svetov pojavile v petdesetih letih, v času prvih "mladinskih nemirov", vznemirjanja javnosti zaradi kršenja družbenih pravil in splošnega nespoštovanja "utrjenih" vedenjskih norm.

Ta dogajanja so ostala zapisana v literaturi o mladini kot uporništvo brez razloga, upori polmočnih, kot pojav huliganov itd. Le malo avtorjev pa je, na začetku, videlo za temi prej kriminaliziranimi kot pa dejansko kriminalnimi dogajanja med mladimi kaj več kot "anomijo mladine", "socialno patologijo mladih" ipd.

Šele dela sociologov, kot so Parsons, Bell, Tenbruck, Schelski, Eisenstadt, Coleman idr. iz konca petdesetih let, so preusmerila ta razmišljanja v bolj konstruktivno smer. Skupna teza teh sicer raznolikih avtorjev je bila, da se je v mladih generacijah izoblikovala specifična vrstniška skupinska pripadnost, vrstniška kultura mladih, ki sega čez razlike med družbenimi razredi in ki vedno bolj prevzema tudi socializacijske funkcije iz rok družine in šole.

Znani ameriški sociolog, Coleman, je s svojo raziskavo med ameriškimi dijaki iz l. 1958 podal nekakšno "kronsko pričo" za vse, ki so zagovarjali obstoj avtonomne mladinske (sub)kulture. Takrat je ugotavljal obstoj specifične kulture najstnikov. Kasneje se je ta teza razširila na celotno mladino oz. na tezo o specifični in samostojni mladinski kulturi. S študentskimi gibanji ob koncu šestdesetih let se je pozornost raziskovalcev mladine preusmerila od pretežno mlajše mladine (šolarji, dijaki) k starejši, študentski mladini. Teza o posebni mladinski kulturi pa je s tem pridobila pomen in težo (Coleman, 1961).

Že izraz "mladinska kultura" predpostavlja majhno "kulturno revolucijo", namreč odmik od dobro opredeljenih in na visoke ideale in visoke kulturne dosežke oprtih socialnih in vrednostnih sistemov k vsakdanjemu dogajanju, k vsakdanjim načinom življenja. Zato nima tistega pedagoškega in vrednostnega naboja, ki je sicer značilen za tradicionalni pojem kulture. Zato je najbrž bolj utemeljeno govoriti o mladinskih kulturnih in življenjskih stilih kot o izgrajenih sistemih vrednot in kulturnih dobrin.

Toda mladinska kultura kot skupek specifičnih življenjskih orientacij mladih vsebuje tudi zavezujoča sporočila. Kultura je ravno preko mladinske produkcije postala vsakdanja, popularna, večpomenska in obenem brez robov. Stoji v ozadju mnogih življenjskih praks mladih in ima pomembno vlogo pri

premagovanju težav specifičnega mladostniškega sveta in procesih odraščanja. Vrstniška kultura postavlja in utrjuje socialne in kulturne povezave med mladimi in jim pomaga v vsakdanjem obvladovanju skupnih problemov.

Stilno oblikovanje življenjskega sveta mladih

Tisto, kar dviga gibanja v mladinski vrstniški kulturi v drugi polovici dvajsetega stoletja nad meje vsakokratne in lokalne vrstniške kulture in hkrati zagotavlja mladim relativno samostojnost svojega, mladinskega sveta, so - po mnenju mnogih teoretikov - javni skupinski stili.

Poudarek je na javnih, na tem, da segajo v vso mlado generacijo. Presegajo slojne, razredne in končno tudi generacijske meje, ker si jih včasih prilastijo tudi generacije odraslih. Govor o "skupinskih stilih" pa pomeni, da ne gre za določene skupine mladih in njihovo vedenje, temveč za vzorce vedenja, imidža, govora, ki si jih lahko prilastijo med seboj zelo različne skupine mladih.

Stili mladinskih kultur so se napajali pri sila raznolikih izvorihi, pri iz konteksta iztrganih segmentih preteklih zgodovinskih obdobjih, pri novih tehničnih napravah in možnostih, pri množičnih srečanjih mladine iz različnih dežel in kultur, pri simbolih in stilih različnih etničnih manjšin ali marginalnih skupin, pa tudi pri posnemanju in ironiziranju oblasti in družbene elite. Pomemben ni izvor stila, temveč njegov učinek na vrstnike, neko novo splošno "sporočilo" in prepoznavno znamenje za novo splošno gibanje med mladino.

D. Hebdige je v svojih analizah mladinskih (sub)kultur opozoril na specifično ustvarjalnost v oblikovanju stilov. Naslonil se je na strukturalistično estetiko in od tam prenesel izraz in pojem "brklarije" (bricolage) na razlago subkulturnih stilov. Gre za navidez kaotično mešanje različnih stilskih elementov v novo, za dominantno kulturo nenavadno in izzivalno povezavo. Stilski elementi subkultur izvirajo iz različnih predmetov vsakdanje rabe. V procesu "brklanja" pa jih tvorca stila iztrgajo iz njihovega prvotnega vsakdanjega konteksta. Tako se pojavijo na novem, največkrat "nemogočem" mestu, ki pa postane združevalno mesto določene subkulture (Hebdige, 1979).

Subkulturni oblikovalci stilov zavračajo vsakdanji red stvari na več ravneh. Prisvajajo si vsakdanje predmete, ki so značilni za druge socialne skupine kot jim konkretni tvorec stila pripada in jim dajejo nov pomen. Kombinirajo predmete, ki v splošni rabi ne sodijo skupaj, jih uporabljajo ob "napačnem času", na "napačnih mestih", v razmerju do "nepravih oseb" itd.

Oblikovanje javnih skupinskih mladinskih stilov je proizvedlo pomembno točko odpora mladinskih kultur proti pritiskom politike, trga, komercializacije ipd. V primerjavi z nedvomnimi manipulacijami z mladino preko trga, predstavlja oblikovanje novih stilov ravno nasprotno strategijo, namreč manipuliranje s trgom, z blagom, ki je bilo mladim na voljo. Seveda sta obe manipulaciji včasih tudi v medsebojnem sozvočju, saj sta množična poraba in množična kultura hitro odkrili tržno privlačnost mladinskih skupinskih sti-

lov, tako da naravnost prežita na vsak nov stilski pojav med mladino in ga "ponudita v (raz)prodajo".

Latentna ideološka in politična narava mladinskih (sub)kultur dobro pojasnjuje prakso prikritega odpora različnih mladinskih gibanj proti vsakokratnim oblastnim strukturam, zlasti proti vsakemu poskusu vračanja mladih iz že osvojenih enklav v javni sferi nazaj v družino, šolo, delo, nadzorovane oblike druženja itd. Ker so bili ravno javni skupinski stili poglavitno izrazno sredstvo te politike, lahko politično razsežnost mladinskih kultur imenujemo tudi stilska politika (mladinskega) vsakdana.

Stilska politika vsakdana je bila za mlade obenem simbolno posredovana kritika družbe in neizogibno področje umika za vse skupine mladih, ki jim je bil onemogočen dostop do centrov družbene moči. To je bilo značilno tako za zahodno kot za vzhodno mladino.

Stilsko izražanje lastnega političnega stališča je tako dvoznačno. Po eni strani izraža resnično nemoč mladih, da bi se udeležili "upravljanja z družbo" in s tem s svojo lastno prihodnostjo, za katero so vendarle življenjsko zainteresirani. Po drugi strani pa so bili nedvomna kulturna in politična inovacija, ki je presenetila in pretresla oblast bolj kot kakšna neposredno politična ali "ideološko obarvana" akcija.

Ta mladinski svet resda zaživi šele tedaj, ko ni zunanjih motenj (šola, delo, družinski vplivi), v prostem času po šoli, ob koncu tedna in med počitnicami, vendar je prav ustvarjanje stilov in povezovanje mladinskih aktivnosti (bolj simbolno kot realno) v mladinske scene omogočilo preseganje časovnih omejitev. Ustvarilo je celo nov, daljnosežen socializacijski vpliv na mlade, pa naj so bili ti aktivni udeleženci teh stilsko-scenskih dejavnosti ali zgolj pasivni sprejemniki močnih sporočil mladinskih kultur.

Od mladinskih stilov k individualizaciji življenjskih potekov

Mladinske scene in prostori mladih pomenijo nadaljnji korak v oblikovanju (relativno) osamosvojenega življenjskega sveta mladih. Pomenijo socialne, polformalne prostore mladih, kjer se oblikujejo in potrjujejo življenjski stili posameznikov in skupinski stili mladih. Scene se običajno oblikujejo okoli kakšne od ključnih dejavnosti mladih v prostem času (šport, računalniške igre, jogging, koncerti rock in drugih glasbenih skupin, disko itd.). So javna zbirališča mladih, kjer so po možnosti vsi navzoči tudi aktivni udeleženci dogajanja. Dodatne značilnosti dejavnosti v scenah so pogosto: možnost za telesno, čutno stimulacijo, za rizične telesne napore, za preverjanje samopodobe. Ključna dejavnost v scenah je največkrat dostopna mnogim zainteresiranim, ni niti preveč ekskluzivna niti predraga. Vzporedno s pravimi scenami nastajajo tudi psevdo-scene, npr. scene na TV, kjer so zabavne oddaje velikokrat aranžirane po vzorcih pravih scen.

Pogost zametek novega stila je npr. tedaj, ko se okrog določene referenčne osebe ("zvezde" v mladinskem okolju) zbere skupina njenih oboževalcev, ki začno posnemati njen vedenjski stil, stil oblačenja, komuniciranja itd. Pomembno je, da ne gre le za zunanje posnemanje, temveč za rojevanje nekega življenjskega stila, ki prežema vse "oboževalce". Scene, kjer se rojevajo življenjski stili, figurirajo kot nove, realne ali imaginarne referenčne skupine. Njihova sporočila se nato po medijih prenesejo navzven in tako širijo med mladino. Seveda to početje ni niti povsem svobodno niti neposredno "mladinsko", temveč je posredovano s tihimi vplivi trga, medijev, pa tudi formalnih institucij (šola, družina, delovne institucije).

Zaradi številnih dejavnikov, ki so delovali na razvoj mladine v razvitih družbah, zlasti pa zaradi vse bolj univerzalnih in vseživljenjskih učno-izobraževalnih procesov, ki zajemajo v tendenci vse generacije ljudi, in zaradi drugačnih zahtev trga, postaja potreba po starostnem razslojevanjem družbe na mlade in odrasle v zadnjem času vse manj aktualna.

Ta proces torej v tendenci odpravlja mladino in mladost, toda paradoksalno tako, da nekatere pomembne značilnosti mladosti širi na vse generacije in na vse življenje. Med temi je na prvem mestu potreba po stalnem izobraževanju, samooblikovanju, po stalnem redefiniranju lastne samopodobe in oblikovanju lastnega življenjskega stila. Te značilnosti so doslej pripadale v prvi vrsti mladim oz. mladostnemu moratoriju. Danes pa si jih mora prisvojiti vsakdo, ki želi biti uspešen v modernih (poindustrijskih) družbah. Zato se po eni strani izgublja potreba po nekem specifičnem mladinskem svetu s svojimi vrstniškimi (sub)kulturami, po drugi strani pa se kulturno ravno najbolj produktivni dosežki mladinskih (sub)kultur širijo na vse generacije (Zinnecker, 1987).

Hkrati pa je tudi res, da kljub včasih močnim skupnim doživetjem in skupinskim izkušnjam ponujajo mladinske kulture primarno individualne rešitve. Nobena tolmačenja pomenov, ki jih ponujajo mladinske kulture, niso zaključena, nobena navodila za ravnanje niso zagotovljena. Čeprav so v njih posamezniki, ki jim postane vključenost v mladinsko kulturo življenjski stil, je za večino mladih to le prehodno obdobje. V mladinskih scenah so medosebni stiki intimni in intenzivni, vendar niso trajni. Zato trenutno uspešne scene hitro zastarijo in jih nadomeščajo nove, bolj aktualne, času primerne. Edina stabilnost je stalnost nenehnega spreminjanja.

Danes mladinske scene niso "domovina" v tem smislu, da bi nudile stabilne življenjske oblike v stabilnem svetu, ne ponujajo nobene stalne življenjske orientacije. Po mnenju Baackeja in Ferchhoffa (1993, str. 435) se v tem kaže zgodovinska presegljivost mladinskih kultur. Mladinske scene ponujajo novosti na polju oblikovanja življenjskih stilov in življenjskega samouvrščanja posameznikov. V tem je njihova ustvarjalnost in tudi produktivnost. Toda ne zagotavljajo nobenega "stabilnega", "trdnega" izhoda iz mladostnega moratorija. Namesto kontinuitete in stabilnosti identitete ponujajo spremljivost, relativnost in zato niso trajna in trdna opora.

Socializacija v "lastni režiji"

Samosvoj življenjski svet mladih je prinesel tudi v odraščanje in socializacijo pomembne novosti. Te novosti bi lahko strnili v ugotovitve:

- usmerjenost mladih k vrstnikom kot glavnim komunikacijskim partnerjem, prijateljem, svetovalcem, vzornikom. Celo dobrine in usluge, ki so jih sprejeli, so v veliki meri prihajale od mladih, npr. glasbeni stili, stili oblačenja, politični vzori, filmski vzori. Producenti in potrošniki so bili sestavina neke široko razpredene mreže mladinskih kultur;
- duševna vezanost mladih na vrstnike. Od šestdesetih let dalje vztraja med mladimi težnja k tesnejšim medosebnim povezavam, predvsem z vrstniki in ne toliko z odraslimi. Mladi dajejo drug drugemu terapevtsko oporo, gotovost;
- težnja k avtonomiji. Ta težnja se izraža v občudovanju tistih vrstnikov, ki uspešno izzivajo odrasle in ki delujejo neodvisno od njih. Različne skupine, ki so izražale odklon mladih od sveta odraslih, so bile občudovane in mladi so se nad njimi navduševali - mladi si iščejo idole med svojimi predstavniki, uporabljajo lastne medije itd.;
- ustvarjanje lastnega komunikacijskega in medijskega prostora mladih. Ta pozna posebne mladinske medije od "underground" revij, radijskih postaj, filmske industrije, hi-fi in video produkcije, do današnjih računalniško podprtih kanalov komuniciranja in izražanja občutij;
- močan interes in simpatija do marginalnih skupin in manjšin. Skoraj vse družbeno marginalizirane skupine (od ameriških črncev in etničnih manjšin do skupin z drugačnimi spolnimi praksami, gibanj za različne državljanske pravice, ženskih gibanj idr.) so bile deležne občudovanja med mladino različnih družbenih slojev. Konec koncev so mladi sami sebe "definirali" kot marginalizirano družbeno skupino, z lastnimi interesi in potrebami.

Kljub tem pomembnim dosežkom vrstniške kulture mladih pa se vseskozi - tako v strokovnih kot pedagoških krogih - vrstijo razprave, ali so to res samostojne oblike socializacije mladih ali pa so le medijsko ustvarjen pojav. V ozadju je tičalo še globlje vprašanje: ali mladi kot vrstniki v modernih družbah zares sestavljajo nek samostojen socialni in predvsem socializacijski pod-sistem, ki počenja "socializacijo v lastni režiji".

To je posebej živo tudi zato, ker se življenjski stili mladih tako hitro preoblikujejo in so tako zmuzljivi. Obenem pa se na prelomu tisočletja tudi v družbi dogajajo obsežne spremembe in zahtevajo nove oblike odraščanja.

Kot opozarjajo različni avtorji, se bo v prihodnje še krepil pritisk na mlade, da si pridobijo čim več in čim višjo izobrazbo, visoko kulturno raven in nanju vezana "priznanja", "spričevala", "nazive", ki omogočajo družbeno promocijo, kariero, privilegije ipd. To težnjo bodo podpirali tudi odrasli, predvsem starši. Poleg šolskih izobrazbenih spričeval in naslovov ponuja družba

uslug tudi vzporeden sistem formalnih in neformalnih priznanj na področju potrošnje in dosežkov v prostem času, npr. v športu, v medijih, v modnih stilih, v posebnih spretnostih, v individualno specifičnih in od drugih opaznih porabniških stilih itd.

Tekma za kariero in naslove, priznanja, spričevala vpliva in bo vplivala na podaljševanje mladosti. Investicija v izobrazbo in v osebnost mladostnikov bo vedno večji in glavni strošek družin, uspeh mladih v šoli in v izvenšolskih dejavnostih pa glavno merilo uspešnosti družin. Zavest o tem, da so prednosti mladostnika v boju za boljši položaj v družbi toliko večje, kolikor več izobrazbe in kulturnega kapitala si naberejo v otroštvu in mladosti, se bo razširila na vse sloje in generacije. Zato se bodo krepile težnje, da se začne intenzivno šolanje že v zgodnjih otroških letih in da se podaljšuje še v tretje desetletje življenja. Čas bo igral vedno bolj pomembno in odločilno vlogo v otroštvu in mladosti. Ravno v teh dejavnostih pa se zopet krepi vloga družine in aspiracije in pripravljenost staršev, da svoj čas in materialna sredstva vlagajo v socializacijo otrok in se hkrati zmanjšuje prostor avtonomne socialne dejavnosti samih mladih.

Obrat mladih v zasebnost v 90-ih

Če se je nekako v obdobju od šestdesetih do osemdesetih let tega stoletja zdelo, da se je mladina dokončno stilsko in kulturno oblikovala, pa nas je v devetdesetih letih ponovno spravila v zadrego.

Mlada generacija devetdesetih se zdi socialno, kulturno in življenjsko stilsko mnogo manj izoblikovana. Če so bila šestdeseta in sedemdeseta leta obdobje osamosvajanja in formiranja samostojnega sveta mladih, osemdeseta obdobje razširitve in razčlenjanja mladinskih kultur na celo vrsto alternativnih scen, potekajo devetdeseta leta v znamenju povečane družbene anomije mladih, zmanjševanja pomena ali celo propadanja mladinskih stilov in kultur.

V sedemdesetih in osemdesetih letih so imeli mladi v razvitem svetu že na voljo razvito mrežo avtonomnih mladinskih medijev in lastnih institucij, v katerih so lahko intenzivno in sproti primerjali svoje življenjske izkušnje z drugimi mladimi in oblikovali svoj odnos do "odrasle" družbe. Zato je bilo več možnosti za ustvarjalno individualizacijo mladosti. V drugi polovici osemdesetih let in v devetdesetih pa se je ta "oporna" mreža začela počasi rušiti (Zinnecker, 1988).

Glavni udar je prišel (nepričakovano) iz političnega in gospodarskega sveta s porastom neokonservativizma in neoliberalizma v devetdesetih letih. Neokonservativizem in neoliberalizem razbijata solidarnostne družbene institucije, ki niso zasnovane na jasni logiki dobička in izgub, tako tudi "podporno mrežo" mladinskih kultur in družbenih gibanj. Namesto tega ponujata mladim individualni uspeh, karierno prizadevanje na trgu znanja kot merilo za osebno samorealizacijo.

Nove oblike zabave, ki jo nudi informacijska tehnologija (npr. računalniške igre, internet) so "vrnile" mlade iz javnosti v zasebnost, v okviru svojih sob in računalniških okolij. Mladi zato manj kot v sedemdesetih in osemdesetih letih gojijo tiste življenjske strategije in izkušnje, ki so znamenje ukinjanja/preseganja mladosti in mladinskosti. Povečala se je odvisnost mladih od proizvodov komercializirane kulture.

Glavni medij za udejstvovanje mladih in primarno življenjsko okolje je zopet postala zasebna sfera, celo najožje družinsko okolje. Danes tudi ni znakov pomembnejših generacijskih nasprotij in konfliktov. O teh značilnostih poročajo vse raziskave po svetu. Tudi v Sloveniji smo jih zaznali v raziskavah mladine (Ule, Miheljak 1995, Ule idr. 1996). Kot drugod po svetu, smo bili tudi raziskovalci v Sloveniji presenečeni nad tem dejstvom. Pričakovali smo, da se bo modernizacijski presežek mladih, ki smo ga zaznali v raziskavah v osemdesetih letih (Ule, 1988), razvijal dalje in zaviral zdrst v možno družbeno in zgodovinsko nazadovanje.

Sedanjo neoblikovanost in neizrazitost mlade generacije lahko razložimo kot zakasneli negativni učinek ukinjanja in preseganja mladinskosti, ali kot pravi Eisenstadt, družbene dekonstrukcije mladine (Eisenstadt, 1995). Ti negativni učinki niso nekaj novega, temveč so bili vedno navzoči. Določene mladinske elite so s svojim vplivom in zgledom vzdrževale med mladino ravnotežje med težnjo k družbeni anomiji, pasivizmu ter družbenim radikalizmom in kritiko. To je bilo seveda dokaj občutljivo ravnotežje, ki se je podrlo takoj potem, ko so izginili družbeni in zgodovinski razlogi za nastanek teh elit. S tem so se razdrle tudi odporne mreže mladinskih kultur in družbenih gibanj pred pritiski socialnega konformizma in neokonservativnih idealov uspešnosti.

Dva močna dejavnika ovirata danes mlade, da bi razvijali avtonomne življenjske stile. Prvi dejavnik je vse daljša ekonomska in socialnovarstvena odvisnost od izvorne družine, pritiskov nezaposlenosti in vse daljšega procesa izobraževanja. Alternativne oblike zaposlovanja in delne zaposlitve ne rešujejo mladih pred socioekonomsko odvisnostjo od odraslih, ker so te oblike dostopne le manjšemu delu mladih in so praviloma časovno omejene. Drugi dejavnik je odsotnost avtonomnih vrstniških skupin in družbeno dejavnih mladinskih kultur, ki mladim ne dajejo specifične generacijske in subkulturne identitete in samozavesti. Mladi so zato bolj kot v zadnjih desetletjih prepuščeni sami sebi in svojim "osebnim projektom", ko stojijo pred daljnosežnimi življenjskimi odločitvami.

Dober primer za stilsko oblikovanje mladinskega sveta mladih v devetdesetih letih je njihova množična udeležba (v razvitih družbah) v javnih, računalniško podprtih komunikacijskih omrežjih. Preko teh omrežij poteka komunikacija ne glede na starost, narodnost, kulturo, vero. Pomemben je le osebni vložek znanja in informacij ter moderne komunikacijske spretnosti. To je povsem v skladu s sodobno individualizacijo, ki poudarja osebni življenjski stil in individualno identiteto, ne pa socialne ali skupinske.

Tu nastaja tudi povsem nova oblika kulture, recimo ji "internet-kultura". Pričakujemo, da se bo ta oblika kulture z napredkom tehnologije in z dostopnostjo informacijskih omrežij še bolj širila in da je to nova univerzalna kultura na prelomu tisočletja. Lahko pričakujemo celo, da bo postala dominantna komunikacijska kultura, pa tudi eden glavnih medijev za izražanje občutij, predstav in misli. Ni dvoma, da bodo prav mladi v tem razvoju množično in dejavno udeleženi in da bo to močno vplivalo na prihodnje dogajanje med mlado generacijo.

Uvajanje in udejanjanje v internet-kulturi podpira ustvarjalnost mladih, pomaga oblikovati posameznikov osebni stil komuniciranja v informacijskih mrežah in splošno informiranost. Negativna posledica tovrstnega angažmaja bo seveda zoženje medosebnih zvez in komunikacij na raven tehnološko posredovanih "linkov", zvez, ki se dogajajo v "virtualni" informacijski realnosti, ne pa v dejanski stvarnosti. To bo lahko še okrepilo narcistične subjektivne strukture, saj prav nastajajoča internet-kultura omogoča pri uporabnikih občutek omnipotentnosti in zavarovanosti pred izgubami, ki jih prinašajo s seboj stvarni medosebni odnosi.

Literatura

Baake, D., Ferchoff, W. (1995), *Jugend und Kultur*. V: H. H. Krüger (ur.): *Handbuch der Jugendforschung*. Opladen: Leske + Burdich.

Coleman, S. (1961), *The Adolescent Society*. New York: The Free Press.

Eisenstadt, S. N., *Youth in Europe between modern and postmodern society*. V: L. Tomasi (ur.): *Young People and Religions in Europe*. Trento: Rivedito Edizioni, 31-41.

Hebdige, D.: *Subculture and the Meaning of Life*. , New York: Methuen.

Ule, M., Miheljak, V. (1995), *Pri(e)hodnost mladine*. Ljubljana: DZS.

Ule, M. in dr. (1996), *Predah za študentsko mladino*. Ljubljana: Zavod za šolstvo.

Zinnecker, J. (1987), *Jugendkultur 1940-1985*. Opladen: Leske & Burdich.

Zinnecker, J. (1988), *Zukunft des Aufwachsens*. V: J. Hessel, H. Rollff, G. in Zöpfel, Ch. (ur.) (1988), *Zukunftswissen und Bildungsperspektiven*, Baden Baden: Nomos.